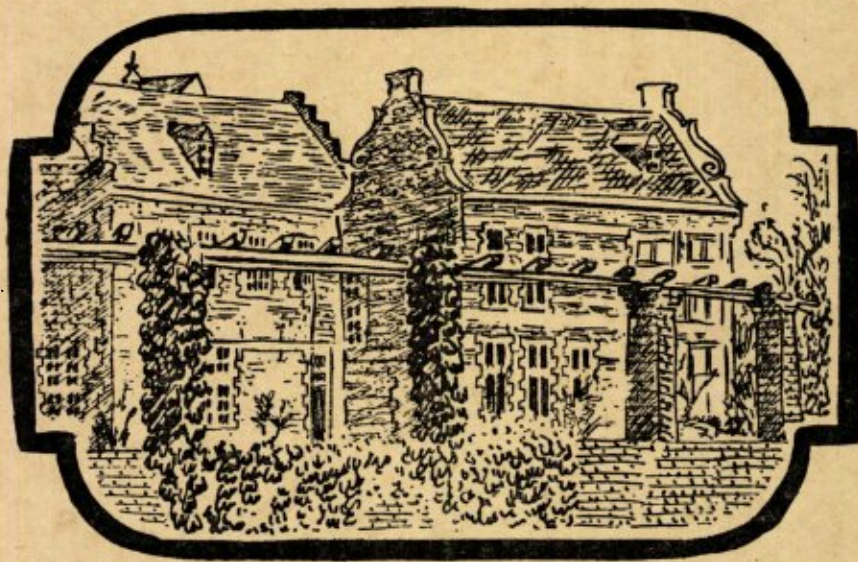

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

BRAND'S BIEREN

DE BESTE

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr. W. Minis-van de Geyn, Bonnefantien 5, Maastricht, C. Willemse, arts te Eygelshoven, Drs. P. J. van Nieuwenhoven, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle correspondentie betreffende de redactie te richten aan Mevr. Dr. W. Minis-v.d. Geyn, Bonnefantien 5, Maastricht. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7.50 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUDE: Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 61. — De natuur in, p. 61. — Nationale Paddenstoelententoonstelling, p. 61. — Verslag van de Maandvergaderingen, p. 62. — Pater van Hest. Afwijkingen bij de Vlasleeuwenbek, p. 63. — A. J. Pijpers. Het Herbarium-Riet, p. 65. — Dr L. van der Hammen. De oribatei (Mosslijten) van de Sint Pietersberg en omgeving, p. 69. — Boekbesprekingen, p. 72.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

*Te Maastricht op Woensdag 1 October,
om 6 uur in het Museum.*

*Te Heerlen op Woensdag 8 October, om
7 uur in de R.K.H.B.S.*

DE NATUUR IN.

Er heeft overleg plaats gehad tussen Maastrichtse en Heerlense leden naar aanleiding van de wens naar meer excursies. Men is hierbij overeengekomen, dat vanuit elk van deze twee plaatsen iedere maand één excursie zal worden georganiseerd, zodat enthousiaste leden twee maal per maand gelegenheid zullen krijgen, samen met het Natuurhistorisch Genootschap de natuur in te gaan.

In Heerlen is als contactpersoon aangewezen de heer A. van der Kruk, Van Hövell tot Westflierlaan 3, Heerlen.

In Maastricht zoeken men contact met het Museum of met de secretaris.

Op Zaterdag 4 October excursie naar de Sibbergrubbe te Valkenburg. Men start om 14.45 uur van het station Valkenburg. Trein uit Maastricht om 14.15, uit Heerlen om 14.30 uur.

Op Zondag 26 October excursie naar de Vijlenerbossen. Start om 11.15 uur van de halte van de L.T.M. bus te Mamelis. Vertrek van de

bus uit Maastricht om 10.30 uur, uit Heerlen om 10.00 uur.

Op 11 October gaan Heerlense leden gezamenlijk naar de paddestoelententoonstelling in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht. Men vertrekt uit Heerlen met de trein van 14.30 uur.

NATIONALE PADDENSTOELENTENTONSTELLING.

De officiële opening van de tentoonstelling zal geschieden door de Hoogedelgestrengste Heer Mr Dr F. J. M. A. H. Houben, Commissaris der Koningin in Limburg, Zaterdag 11 October te 11 ure.

't Wordt kort dag en daarom doe ik nogmaals een beroep op al onze leden. Op de eerste plaats moeten er paddenstoelen verzameld worden en daarom vraag ik, of de medewerkers zich willen opgeven. Wij zijn bereid de paddenstoelen aan huis af te halen. Ook onverwachte zendingen zijn zeer welkom. Vervolgens, zijn er leden die bereid zijn aan een medewerker één of twee dagen logies te verschaffen? En tenslotte vraag ik, of er jongedames zijn in de huisgezinnen onzer leden, die bereid zijn 1 of 2 uur kaartjes te verkopen.

Hier volgen de uren der openstelling der tentoonstelling:

Zaterdag 11 October: 14.30-22 uur.

Zondag 12 October: 10.30-12.30 en

14-22 uur.

Maandag 13 October: 9-12 en 14-22 uur.

Toegangsprijs: 50 cent.

E. M. Krutzer.

VERSLAG VAN DE MAANDVERGADERING

te Maastricht op Woensdag 3 September 1952.

Aanwezig de dames: Van der Mijl Dekker, Lahaye-de Wit, Smeets, Minis-Van de Geyn, Zr M. Juliette, Zr M. Christilla, Hollman, Chambille, Berendschot en de heren: Willemse, van Rummelen, Kruytzer, Ververs, Giesen, Koelman, Brans, Nijst, Geurts, Maessen, Onstenk, Mommers, van Nieuwenhoven, Cörvers, Wassenberg, Br Marinus, Br. Maurentius, Otten, Leysen, Br Agatho, Ruland, Hollman, van Noorden, en Nulens.

Allereerst wijdt de voorzitter enige woorden aan de wisseling van directeuren, die op de Enci heeft plaats gehad. Hij brengt dank aan de heer Moser en hoopt op dezelfde geest van joviale medewerking te mogen rekenen bij Ir Gadiot.

De conservator, de heer Kruytzer, brengt aan de vergadering een verzoek over van Pater Drs M. Jeuken S.J. uit Den Haag, hem te melden, waar de grote modderkruiper (ook wel weeraal of donderaal genoemd) *Misgurnus (Cobitis) fossilis* (L.) voorkomt en laat tevens het in het Museum aanwezige exemplaar zien, dat afkomstig is uit Maasniel uit een poel bij kloosterhof, Jan. 1916. Aan de vindplaatsen van de blauwe houtbij, *Xylocopa violacea* Latr. (zie Natuurhistorisch Maandblad 1949, no. 2) kunnen er weer drie toegevoegd worden n.l. een te Roermond op 25 October 1951 en twee te Maastricht (Aug. 1952). De omgeving van Maastricht heeft echter reeds meerdere vindplaatsen; ook in Roermond en omgeving is deze herhaaldelijk waargenomen door prof. Sanders.

Van de gebr. J. en W. Felder uit Vijlen heeft de Conservator ontvangen het nest van een hoornaar, gebouwd in een verlaten bijenkorf.

Wat de rivierkreeft, *Astacus fluviatilis*, betreft meldt hij de vangst van 2 exemplaren uit de Vlootbeek bij Montfort door de heer Maessen.

Niet onvermeld mag blijven het feit, dat de heer E. Caselli uit Valkenburg de krijtfossielen, door hem 25 jaar geleden in bruikleen afgestaan, thans voorgoed aan het Museum heeft geschonken. Hiervoor brengt de conservator hem hartelijk dank.

De belangrijkste aanwinst van de laatste dagen is wel de schedel van een wolharige neus-

hoorn, *Coelodonta antiquitatis* (Blum.) in bruikleen gegeven door de N.V. van Roosmalen uit Maastricht. De spreker dankt ook deze heren zeer hartelijk. De schedel is in April van dit jaar opgebaggerd in de uiterwaarden van de Maas bij Stevensweert. Het schedeldak met de *nasalia* is in zijn geheel aanwezig, evenals het eigenlijke schedelgedeelte, dat de hersenen om sluit. De linker bovenkaak is nog gedeeltelijk aanwezig, helaas zonder kiezen, terwijl de rechterkaak geheel verdwenen is. Van het dikke neustussenschot is nog een groot gedeelte behouden. De onderkaak ontbreekt. De wolharige neushoorn was een tijdgenoot van de Mammoet en leefde dus in ons land tijdens de afzetting van het hoogterras.

De heer Gytenbeek merkt op, dat het vinden van deze fossielen in het grind van de grote rivieren toch nog niet behoeft te betekenen, dat de betreffende dieren ook werkelijk hier geleefd hebben! De skeletstukken zouden van elders met het grind hier aangevoerd kunnen zijn!

De heer Geurts repliceert dat men in dit geval de sporen van zulk vervoer aan de gevonden schedel zou moeten kunnen vinden, b.v. aan het ontbreken van uitsteeksels e.d. Hier is geen sprake van. Integendeel! Bovendien heeft men wel meerdere stukken van één skelet, zelfs complete skeletten bij elkaar gevonden. Men mag veeleer concluderen, dat de meeste van dergelijke vondsten in de grote rivieren worden gedaan, omdat dáár alleen gebaggerd wordt.

De heer Ververs toont een aantal fraaie keien, die hij in de grindgroeve aan de rand van het hoogterras te Koningsbos verzameld heeft. Hiervan schenkt hij aan het Museum: een klappersteen, een stuk rode ijzerkiesel, een fulgeriet, en een oölieth.

In aansluiting hierop vertoont de heer van Rummelen twee vuurstenen, afkomstig uit de St Pietersberg, die in het Museum aanwezig zijn. Ze zijn evenals zo even genoemde oöliethen een voorbeeld van verkiezeling van kalksteen door pseudo-metamorphose.

De heer Onstenk heeft van de ontsmettingsdienst van de G.G.D. te Maastricht een paar kleine kevertjes gekregen, die hij heeft gedermineerd als *Niptus hololeucus* Fold. Dergelijke kevertjes, die wel „diefjes” worden genoemd, zijn vaak zeer schadelijk in drogerijen, lederwaren, oude boeken, schilderijen, herbarien enz. De diertjes kunnen zelfs loodkabel

aanvreten. Uit een andere bron, maar toch ook uit Maastricht ontving hij een paar exemplaren van een verwant geslacht: *Gibbium psylloidis* Czempinski, evenals een zeldzaam diertje, dat veel weg heeft van een mijt.

De heer van Nieuwenhoven brengt een verzoek over van Prof. Dr Docters van Leeuwen, uit te willen zien naar een gal in de bloem van de gamander, *Teucrium chamaedrys* L., veroorzaakt door een wants, *Copium cornutum* Thunberg. Ze werd onlangs door Collart gevonden op het belgische deel van de St Pietersberg. De bloeiwijze is verlengd en de bovenlip van de kroon gezwollen en vlezig.

Dezelfde Collart vermeldt zeldzame vliegjes, *Microsiana* spec., die men kan vangen in de rook van brandende heide, — onkruid, — aard-appelloof. De vliegjes, die hij „Mouches de fumée” noemt, verschijnen in verbazende hoeveelheid in de rook, maar zijn onmiddellijk weer verdwenen, zo gauw het vuur gedoofd is. De voorzitter is ervan overtuigd, dat dit in ons gewest ook zal lukken, als men het probeert, te meer daar ze al op de belgische St Pietersberg zijn waargenomen.

Ten slotte deelt de heer Gytenbeek mede, dat hij in 1949 twee - en in 1952 drie dode eikelmuisen heeft gevonden in de omgeving van Slavante, telkens in de maand April. Al deze dieren toonden beschadigingen, doordat ze waren aangevreten. Bij één exemplaar b.v. ontbraken de ogen, bij een ander de oren, bij een derde was de buik beschadigd. Een verklaring voor deze verschijnselen, kan door geen van de aanwezigen gegeven worden.

te Heerlen op Woensdag 10 September 1952.

Aanwezig de dames: Deckers, Sterken, Jansen, en de heren van Rummelen, Broeder Arnold, Collin, Terhal, van Nieuwenhoven, Coonen, van Rummelen, Deckers, Goertzen, Sterken, Mientjes, Bex, Vijgen, de Veen, Kienjet, Van der Kruk en van Velsen.

De voorzitter bespreekt enige mineralen, welke door mej. Jansen en de heren Bex en Deckers waren meegebracht.

Hierna kreeg de heer van Nieuwenhoven het woord over regeling van excursies.

Daarna deed de heer Kienjet een beroep op de leden om medewerking voor het verzamelen van mollusken in Zuid Limburg. Naar aanlei-

ding van de publicatie van mej. Van Benthem Jutting in ons Maandblad van 31 Augustus 1951 bestreed hij de eenslachtigheid van *Helix pomatia*. Daar de betreffende artikelen niet ter hand waren, was het moeilijk, om de juiste tekst van de publicaties te memoreren. Dr Terhal was van mening, dat men de mogelijkheid van eenslachtigheid in de geest van Florack niet naar de letter moet nemen. *Helix* is beslist tweeslachtig, doch het kan mogelijk voorkomen, dat sommige individuen zich gedragen, alsof ze mannelijk of vrouwelijk zijn.

AFWIJINGEN BIJ DE VLASLEEUWENBEK.

door

PATER VAN HEST

In de omgeving van Oirschot werden door mij in 1949 verschillende afwijkende bloeivormen van *Linaria vulgaris* waargenomen.

Als eerste op 24 September, een pelorie. Het was een topbloem aan een overigens normale stengel. De bloemkroon was zeer regelmatig en buisvormig. Hij was lichtgeel van kleur met een enigszins oranje-achtige zoom. (Zie fig. I A).

Op 26 Sept. vond ik in de omgeving van Best een aantal planten die me reeds van verre opvielen door hun eigenaardige vorm en zeer geprononceerde kleur. Bij nader onderzoek bleken de planten wel zeer veel van de normale vorm af te wijken.

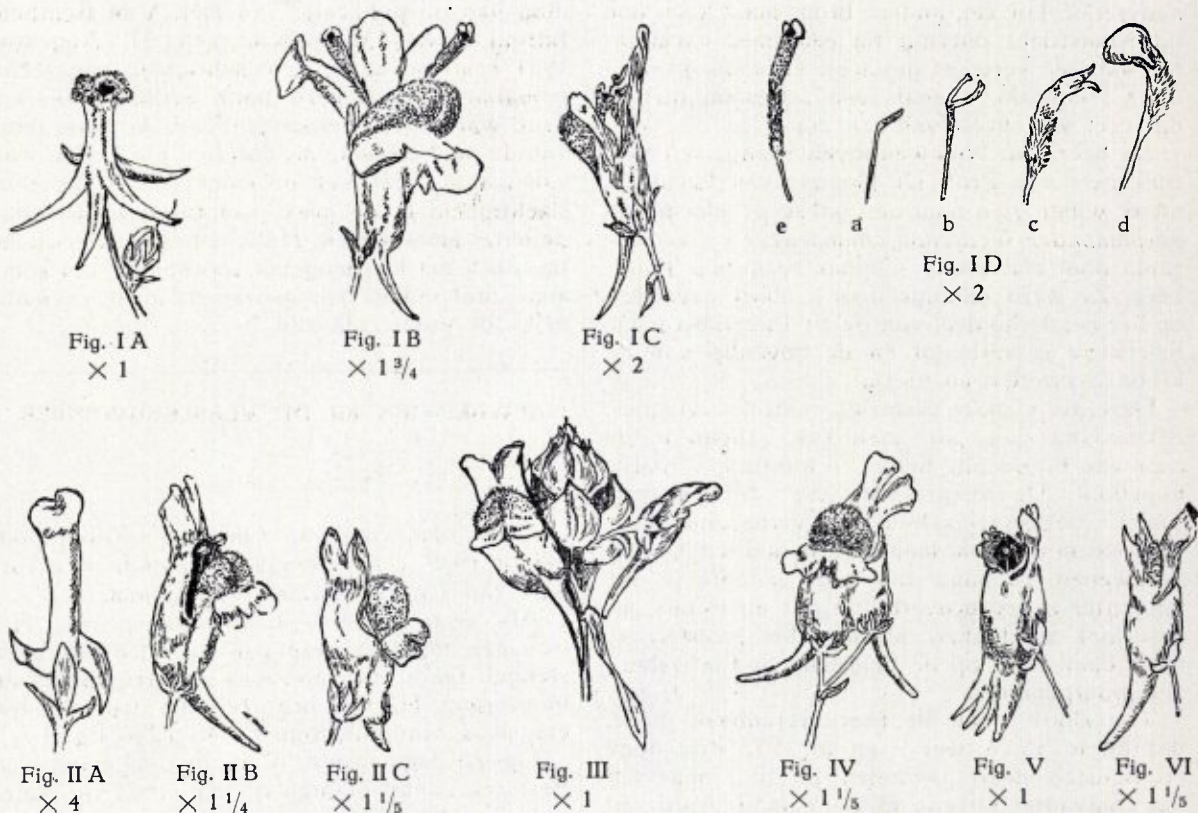
Hier volgt een uitvoerige beschrijving.

H a b i t u s in het algemeen: de gehele plant ziet er enigszins struikvormig uit door de vele vertakkingen en valt op door zijn oranje kleur. Het oranje der onderlip domineert sterk. Daar alle uitgebloeide bloemen aan de struik blijven hangen, ziet de plant er onfris uit. De bloemen vallen niet af wegens gebrek aan vruchtbeginsel.

B l a d e r e n aan de hoofdas zijn normaal. Sommige schutbladen zijn zeer kort, 0,4-1 mm. Sommige zeer dikke takken hebben draadvormige bladeren. Takken en bladeren zijn onbehaard, behalve bij de bloeiwijze, waar een zeer korte, zachte, afstaande beharing aanwezig is.

De rangschikking der bloemen langs de as is over het algemeen normaal hoewel er enkele stengels bij waren met slechts één enkele niet pelorische bloem.

De kelkslippen zijn iets smaller dan normaal. Daar de bloemkroon varieert van enkele mili-

meters tot normaal, is de kelk evenredig daarmede in grootte.

Bloemkroon hoewel zeer abnormaal gevormd is bijna steeds aanwezig. Is hij afwezig dan is de gehele bloem gereduceerd.

Is de kroon aanwezig en als zodanig te herkennen, dan draagt hij steeds een spoor van normale lengte.

Onderlip en bovenlip zijn aanwezig doch zeer atypisch.

Bovenlip bestaat uit 1, 2 of 3 slippen, die soms normaal naar boven staan, maar meestal, geplooid en getordeerd, teruggeslagen zijn.

De slippen van de onderlip zijn meestal normaal.

De uitstulping van de onderlip is dikwijls onregelmatig groot en vertoont twee hoofdvormen, de ene, normaal naar binnen ingestulpt en dus aan de plant te zien als een lip die de buis afsluit, de andere, naar beneden uitgestulpt met het uiterlijk van een komvormige holte. (Fig. I B, I C en I D).

Meeldraden (van 1 tot 10) vertonen de meest verschillende vormen. Soms zijn ze enkel draadvormig en zijn dan in de bloem verborgen (fig. a). De eenvoudigste vorm is een draadje van een centimeter lengte met van boven een kleine knik. Vaak is er een herinnering aan een tweehokkige helmknop door een gaffelvormige vertakking (fig. b).

Een andere groep meeldraden is lintvormig en van boven afgeplat (fig. c). Een laatste groep is buisvormig en doorloopt alle stadia tussen een kleine buis met een instulping van boven tot een bijna normaal gevormde bloem met twee lippen (fig. d en e).

De draadvormige meeldraden zijn egaal lichtgeel van kleur. De andere die steeds boven de bloem uitsteken, zijn aan de voet helder geel, maar zodra de verdikking der buis begint, worden ze oranjegeel zoals de onderlip der bloem. Ook hebben ze op het oranje gedeelte een korte wollige beharing. De zoom, indien aanwezig, is weer geel. Helmknoppen zijn nooit aanwezig.

De bloemen doen nog het meest denken aan een mislukte komposit, of een poging tot fasciatie in de bloem.

Stamper is vrij groot en vaak meer dan een mm dik (fig. II a). Hij bestaat uit een holle buis die van boven enigszins geplooid is. Van binnen zitten er enige filamenten in die aan meeldraden doen denken. Vruchtbeginsel en stijl zijn afwezig. De stamper is steeds in de bloem verborgen. De grootte van de bloemen loopt van 8 mm tot normaal. Daarnaast heeft de plant aan heel dunne zijtakken, nog heel kleine bloemen, zelden meer dan 1 mm. Ze zitten in de oksels der draadvormige bladeren en hebben een kleine normaal gevormde kelk, waarin enige draadjes herinneren aan de kroon. Natuurlijk onvruchtbaar.

Een honderd meter van deze planten stond een groep van opvallend donkere kleur, waarvan de bloemen allen hetzelfde waren. Alle bloemen hadden een open kelk, waaruit onregelmatig verdeeld steeds enige lange meeldraden staken. Bijna altijd waren er twee meeldraden kleiner. Deze waren dan in de bloem verborgen en vruchtbaar (fig. II b).

Op 27 September 1949 vond ik een groep planten die lichtgeel van kleur waren. De bloemen vertoonden alle overgangsvormen van normale spoor, tot spoorloos.

Vaak zijn er maar drie meeldraden in de bloemen. Soms is stijl of eikel afwezig (fig. II c).

Op dezelfde dag vond ik enige planten, die ik *forma conglomerata* zou willen dopen. Op de top van een der stengels staat een grote knop, bestaande uit steunbladen en bloemknoppen. De steunbladen blijken vaak vervormde kelkslippen te zijn. Het geheel doet denken aan de eindknop van een seringentak. De bloemen die natuurlijk zeer kort op elkaar staan zijn allen normaal (fig. III). In het begin dacht ik aan gallen van *Diodaulus linariae*, doch doorsneden van een veertigtal exemplaren leverden geen eieren of larven op terwijl duidelijk door gal aangetaste exemplaren steeds abnormale bloemen in de tros hadden.

Op 28 September vond ik een plant met een eindbloem, waarbij twee kelken en twee onderste helften der kronen aanwezig waren, terwijl de twee kronen ongeveer in het midden vergroeid waren. Een soort siameese tweeling dus (fig. IV).

Op dezelfde datum en kort bij elkaar zag ik nog twee half pelorische vormen met vier sporen, open keel en nog duidelijke onder en bovenlip. De bloemen waren lichtgeel zonder honingmerk. De meeldraden droegen vruchtbare helmknoppen die boven de open keel uitstaken (fig. V).

Ten slotte vond ik, eveneens op 28 September, nog een plant waarvan de meeste bloemen een samengedrukte onderlip hadden, waarvan de slippen recht omhoog stonden. Geen honingmerk, geen stuifmeel en geen vruchtbeginsel (fig. VI).

HET HERBARIUM-RIETER.

door

A. J. PIJERS (Venlo)

In jaargang 1946 van het Natuurhistorisch Maandblad wordt op bladzijde 5 de schenking gereleveerd aan het Genootschap van een „Venloosch herbarium uit de negentiger jaren,” het herbarium Rieter.

In het afgelopen jaar heb ik me daarmee bezig gehouden. Voor diepgaande en zuiver wetenschappelijke studie was geen tijd; het napluizen van de 33 mappen nam toch al heel wat middagen in beslag. De globale kijk, die ik op dit herbarium heb gekregen zal echter ook anderen toch wel interesseren, mogelijk ook stimuleren tot verder onderzoek. Op de eerste plaats is het niet helemaal juist om te spreken van „een Venloosch herbarium.” Rieter heeft n.l. van 1894 tot 1902, naar de data te oordelen, verzameld in verschillende streken, ook buitenslands. Ik vond b.v. heel wat exemplaren uit het Ahrtal, van Andernach, Königswinter en het Berner Oberland. Nederlandse vondsten waren o.a. uit Zuid-Limburg (Geulle, Valkenburg, Kerkrade), verder van Thorn, Kessel, St. Odilienberg, Heel, de omgeving van Weert, Tegelen, Blerick, Baarlo, de Hamert, Broekhuizen, Grubbenvorst, de Plasmolen. Uit Zuid-Limburg bevat het herbarium b.v. vele orchideeënsoorten. Het meest frappeerde me echter: *Aconitum Lycoctonum*, de gele monnikskap, waarbij staat: „aan de Geul l. d. weg n. d. Schaesberg, bij de Johannisbron.” Weet iemand iets van deze vindplaats?

Ook uit andere plaatsen van Nederland zijn vondsten, b.v. uit Apeldoorn, Westkapelle, Deventer, ter Apel. Dit zijn dan gewoonlijk ruil-

De heer Rieter (knielend) met zijn vriend, de entomoloog van den Brandt.

exemplaren, want Rieter stond in ruilverkeer met Kok Sukersmit, Lako, van Iterson, Bernink.

De meerderheid der planten is echter wel uit Venlo en omgeving. Het zou wel interessant zijn, de flora uit deze streek, zoals die zich uit in deze grote herbariumbladen met zeer goed gedroogde en nog steeds in volkomen goede staat zijnde planten, te vergelijken met wat we nu hier vinden. Dit is mij maar tot op zekere hoogte mogelijk, want er is natuurlijk geen sprake van, dat ik alle soorten met hun tegenwoordige vindplaatsen in deze streek zou kennen. Dat zou zelfs Rieter in zijn tijd niet hebben durven beweren, die in een heel wat rustiger periode leefde dan wij en blijkbaar ook over behoorlijk wat vrije tijd kon beschikken. Bovendien, al is het vaak mogelijk te verklaren: „Dat groeit hier ook,” het omgekeerde: „Dat groeit hier niet” is haast nooit met zekerheid te zeggen.

Om te beginnen, diverse vindplaatsen van Rieter zijn verdwenen, door de stadsuitbreiding opgeslokt. Als ik langs de „Vierpaardjes” fiets met zijn dooie huizenrij, kan ik me maar moeilijk meer voorstellen, dat in vochtig weiland de *Primula* groeide met *Veronica Anagallis* aan een beekje en de waterscheerling langs een plas. En die doodgewone Hoogmolenweg zegt me nu

ook iets meer: Daar groeide *Anthriscus silvestris*, *Pimpinella magna* en *Ranunculus Flammula* langs een beek, *Crepis biennis* in het weiland; daar stond speenkruid en — stel je voor — *Menyanthes*, de waterklaver, zo vlak bij de stad; iets verder groeide *Viola palustris*..... Venlo moet toen veel beekjes gehad hebben, nu haast allemaal overkluisd en tot riool geworden. Rieter vond nog *Batrachium hederaceum*, *Sisymbrium Alliaria* en *Crepis virens* in en aan beekjes langs de Kaldenkircherweg; *Vinca minor* langs een beekje en *Callitriche stagnalis* met *Myriophyllum alterniflorum* en *Alisma natans* in de „Rijnbeek” bij Lovendaal, die we tegenwoordig meer bescheiden „het Rienke” noemen.

Bij Lovendaal stonden veel verwilderde crocussen en op vochtige hei langs de Straalseweg stond de herfsttijloos, *Colchicum autumnale*.

De Stalbergweg, nu begrensd door woningen en tuindersland, leverde toen nog de bolderik op en de echte bremraap, *Orobanche Rapum Genistae* werd er gevonden.

Aan de beek langs de „manege” werd *Torilis Anthriscus* gevonden. De manege is weg en alleen de populaire naam „Piottenwei” herinnert nog aan het oude militaire terrein. De kazerne staat nu in Blerick, waar het oude fort „St. Michel” geweest is; in de grachten daarvan vond Rieter nog *Sium latifolium*..... De merkwaardigste verdwenen vindplaats is wel: de haven van Venlo. Daar groeide bij laag water volop *Sagittaria Sagittifolia*..... de haven is verbeterd en de Maas genormaliseerd..... wie pijlkruid wil vinden, moet verderop zoeken.

Veel van wat Rieter vond, zo niet alles, is verdwenen. Des te aardiger is het, als je een vindplaats begroet met „Hè, dat is er nóg!”, zoals bij de grootbloemcentaurie, *Centaurea Scabiosa*, die Rieter vond op het terrein van de Köln-Mindener spoorbaan, waar ze nog voorkomt.

Maar *Anthyllis Vulneraria*, de wondklaver, heb ik er niet gezien en als ze er staat zal ze gauw met het andere ten dode opgeschreven zijn, want er komt daar een parkaanleg.

Zo vond Rieter in de buurt van de Bovenste Molen de bospaardestaart, *Equisetum silvaticum* en aan een beekje de bosklaverzuring, *Oxalis Acetosella*, net waar ik ze ook weet, maar het goudveil, *Chrysosplenium*, dat ik hier als Rieter gevonden heb, kon ik er vorig jaar

niet terugvinden en *Adoxa*, het Muskuskruid, was in Rieters tijd alweer verdwenen. Naar de omgeving van de Bovenste en Onderste Molen heeft Rieter heel wat pelgrimstochten gemaakt. Het is hier nog mooi, maar toen moet de natuur er toch rijker zijn geweest en de weg erheen ook. Ik schrijf hier in bonte volgorde het lijstje af, net zoals het hier voor me ligt. Planten dus, gevonden bij de Onderste en Bovenste Molen of de weg erheen: *Equisetum silvaticum*, *Potentilla argentea*, *Hyoscyamus niger*, (werd hier verleden jaar op puin bij de Maas aangetroffen), *Farsetia incana* (komt tegenwoordig in de buurt van de Maas veel voor), *Lepidium campestris*, *Lepidium ruderales*, *Typha latifolia*, *Leersia cryzoides* (in de molenvijver), *Salvia verticillata*, *Stachys annuus*, *Plantago lanceolata*, *Trifolium hybridum*, *Vicia tetrasperma* en *villosa*, *Nymphaea alba*, *Erytraea centaurium*, (in de buurt, langs de spoorbaan), *Silene nutans*, *noctiflora* en *dichotoma*, *Moehringia trinerva*, *Stellaria uliginosa*, *Nasturtium officinale* en *palustre*, *Cardamine amara* en *hirsuta*, *Erysimum cheiranthoides*, *Epilobium hirsutum*, *palustre*, *montanum* en *angustifolium*, *Leontodon hispidus*, *Tragopogon pratensis*, *Lactuca virosa*, *Crepis setosa*, *Hieracium murorum* (een van de kensoorten van het subcentreuroop district, maar daar werd toen nog niet over gepraat), *Hieracium pilosella*, *Lithospermum arvense*, *Myosotis palustris*, *Viola canina*, *Cirsium palustre* en de fluviatiele plant *Carduus nutans* („in exemplaren tot 2 meter,” tekent Rieter aan), *Lappa minor*, *Eupatorium cannabinum*, *Tussilago farfara*, *Aster Laevis* (in grote hoeveelheid), *Chrysanthemum inodorum*, *Anthemis arvensis* en *tinctoria*, *Senecio Jacobaea* en *viscosus*, *Malva vulgaris*, *Hypericum tetrapterum*, *Geranium Robertianum*, *Oxalis acetosella*, *Berula angustifolia*, *Chenopodium polyspermum*, *Polygonum Bistorta* en *amphibium*, *Adoxa Moschatellina*, *Lonicera Periclimenum*, *Viburnum Opulus*, *Montia minor*, *Sedum purpureum*, *Chrysosplenium oppositifolium*, *Orchis maculatus*, *Polygonatum multiflorum*, *Verbascum thapsiforme*, *Digitalis purpurea*, *Briza media*. Wat een lijst! De nomenclatuur kan hier of daar wel wat verouderd zijn (ik gebruik die, zoals ik ze vond en ik hoop maar, dat er geen fouten in zitten.....)

Hiermee is het echter niet uit. Er zijn nog heel wat vondsten in de buurt, waarbij staat

b.v.: „opslag uit korenvuil.” Blijkbaar was dus omstreeks 1900 de Onderste Molen in volle actie (van de Bovenste Molen blijkt me dat zo niet) en een rijke vindplaats van adventieven. Ik zal ze niet allemaal opsommen, omdat adventieven tenslotte voor de flora van een streek niet kenmerkend zijn. Voor een verzamelaar zijn ze echter een extra attractie en dit verklaart vermoedelijk grotendeels de frequentie van Rieters tochten in die richting.

Enkele voorbeelden: *Setaria glauca*, *Potentilla recta*, *Trifolium resupinatum*, *Sideritis montana*, *Nigella arvensis*, *Sisymbrium*-soorten enz. Ook op andere plaatsen, b.v. achter het Casino en bij de Veldense weg, wist Rieter vele adventieven te vinden.

Behalve de omgeving van die molens, waren er meer terreinen die enige voorkeur hadden. Zo b.v. de Urbanusweg, (nu ook sterk veranderd). Ik noteerde hier: *Prunus spinosa*, *Sisymbrium Thalianum*, *Bryonia dioica*, *Asperugo procumbens*, *Echinosperrum Lappula*, *Myosotis hispidata*, *Eryngium campestre*, *Anthriscus vulgaris*, *Sedum reflexum* en *album*, *Draba muralis*. Bij de laatste tekent Rieter aan: „in grote menigte”. Nu, ik heb ze er gevonden, maar van de menigte was niet veel over. Langs de Maas vond Rieter: *Carum Carvi*, *Knautia arvensis*, *Saxifraga granulata*, *Cichorium Intybus*, *Inula Britannica* en *dysenterica*, *Poterium Sanguisorba*, *Veronica latifolia*, *Ononis spinosa*, *Salvia pratensis*, *Dianthus prolifer!* De laatste aan de overkant bij de brug en in behoorlijke hoeveelheid. Ik vrees, dat er niet veel van over is..... Overigens zijn van deze fluviatiele planten nog vele te vinden.

Aan de overzijde van de Maas is een oude watermolen onder Holtberrick. Daar werden gevonden: *Pedicularis palustris* en *Potamogeton crispus*. Gek, dat we geen enkele plant in het herbarium vonden uit de omgeving van Blerick, behoudens dan vlak bij de Maas. In het Koelbroek en de verdere resten van de oude Maas-arm aan die kant schijnt hij niet geweest te zijn. Ook vinden we b.v. niet de reuzen paardenstaart uit deze streek en de gele dovenetel, die hier toen toch ook wel hier en daar groeiden, maar die aan deze speurder blijkbaar zijn ontsnapt. De reuzenpaardenstaart is hier trouwens nu wel verdwenen.

Van de andere kant heeft hij zeldzaamheden, die mij prikkelen: *Specularia Speculum* (komt

hier niet veel voor) *Vaccinium Vitis Idaea* (moet volgens Rieter onder Genooy voorkomen.) *Monotropa Hypopitys*, *Clinopodium vulgare!* Die twee, stofzaad en borstelkrans, werden in de buurt van het klooster Ulingsheide gevonden. En dan de beroemde *Erica cinerea*, de grauwe dophei, een kenplant van het subcentreurop district, die op het hoogterras groeide. Maar dat hoogterras is vliegveld geweest in de oorlog..... wat zal ervan over zijn? Rieter zag het belang van zijn vondst blijkbaar wel in, want hij heeft er een stukje stafkaart bijgedaan met aanduiding van de groeiplaats. We hopen nog eens op zoek te kunnen gaan.

Het Bulteaven leverde ook heel wat planten. De dooie wetenschappelijke namen toveren je een pracht landschap voor ogen..... Maar het Bulteaven vlak bij de grens is erg ingekrompen. Ziehier een lijstje: *Comarum palustre*, *Scutellaria minor*, *Utricularia vulgaris* en *minor*, *Lysimachia punctata*, *Gentiana Pneumonanthe*, *Batrachium hololeucum*, *Polygala depressa* en *vulgaris*, *Drosera rotundifolia*, en *intermedia*, *Gnaphalium silvaticum*, *Hydrocotyle vulgaris*, *Galium saxatile*, *Valeriana officinalis*, *Myrica Gale*, *Orchis maculatus fl. alba*, *Platanthera bifolia*, *Calla palustris*, *Narthecium ossifragum*, *Pedicularis silvatica*, *Euphrasia officinalis*, *Vaccinium oxycoccus*, *Erica Tetralix*, *Andromeda Polifolia* en diverse *Juncus*-soorten.

Maar wat gek, dat ik zo weinig van het toch zo mooie Zwartewater vind: naar ik meen alleen *Drosera rotundifolia*..... Ook van de Schellekensbeek vind ik niets en dat is toch niet zo verschrikkelijk ver, al was de fiets nog niet algemeen en al waren er geen bussen. Eén excursie is aan de hand van de data behoorlijk te volgen. Op 15 Augustus 1900 is Rieter in Roermond begonnen en exploreerde daar aan Maas en Roer. *Butomus umbellatus*, *Leontodon hispidus*, *Rumex scutatus*, *Cuscuta europaea*, staan op die datum. De volgende dag ging het langs de Maas naar het Oolder veerhuis: *Panicum sanguinale*, *Malachium aquaticum*, *Inula Britannica*, *Sambucus Ebulus*, en *Senecio paludosus* markeren dit gedeelte. Hier ging het over de Maas en vermoedelijk over Beegden naar de Beegderheide. Dat leverde op: *Panicum glabrum*, *Potamogeton obtusifolius*, *Trifolium fragiferum*, en *Littorella lacustris*. Vandaar naar de Grote Peel aan de weg naar Ittervoort. Op dit gedeelte werd gevonden: *Sparganium sim-*

plex, *Scheuchzeria palustris*, *Malaxis paludosa*, *Juncus compressus*, *Lobelia Dortmanna*, *Erica Tetralix fl. albis*, *Littorella lacustris*. Toen naar Heel! Onder heggen bij de kerk werden gevonden: *Marrubium vulgare* en *Nepeta Cataria var. citriodora*. Panheel — weer verder — leverde op: *Aristolochia Clematitis* en *Isnardia palustris*. Op diezelfde dag schijnt Rieter naar Stramproy te zijn gegaan. Of hij alles gelopen heeft? Dan is het een heel behoorlijke mars geweest. Maar op dit traject is maar één vondst: *Erigeron canadensis*, tussen Thorn en Ittervoort. Misschien heeft hij dus wel „gelift”, al zal het dan niet in een auto zijn geweest.

De Broekmolen bij Stramproy vermeldt op 16 en 17 Aug. de volgende vondsten: *Carum verticillatum*, *Drosera longifolia*, *Isnardia palustris*, *Epilobium palustre*, *Utricularia intermedia*, *vulgaris* en *minor*. En de „Vloot” bij Stramproy: *Anagallis tenella* en *Spiranthes aestivalis* (!). Diezelfde dag kwam ook nog Kelpen aan de beurt. In het Keverbroek aldaar werden verzameld: *Juncus tenageia*, *Cicendia filiformis*, *Alisma ranunculoides*, *Potamogeton lucens*; en in de „Rauwmoest” *Scutellaria minor* en *Triglochin palustris*. Verder leverde Kelpen nog *Radiola linoides* op en *Polygonum tataricum*.

Hoe Rieter uit Kelpen naar huis kwam, vermeldt het herbarium niet. In finesses kan ik me vergissen, maar in grote lijn moet de excursie zo ongeveer verlopen zijn. Maar..... ik ben er niet bij geweest..... Ik had er wel bij willen zijn: Wat een planten! Wat een landschap! De namen zeggen genoeg. Wat is van die terreinen nog over? Weet iemand het? Keverbroek en Vloot zijn meen ik, allang ontgonnen.

Wie dacht toen aan natuurbescherming? Die stond nog in de kinderschoenen. Rieter dacht er ook niet aan, getuige de grote aantallen exemplaren van vele planten, blijkbaar als ruilobject bedoeld. Als de Heerlense Natuurwacht, die vele grote bladen eens zag, vol met brune orchis in forse exemplaren, vol met al die andere prachtorchideeën..... Wie dacht daar toen aan? En wie zal de staf breken over deze secure speurder en verzamelaar? Ik zeker niet. Neuzend in die wel wat stoffige maar keurig verzorgde portefeuilles zag ik het oude Venlo en het oude Limburg herleven..... en ik heb ervan genoten.

Veel van dat mooie oude is weg. Laten we

toch allemaal samenwerken, om wat we nog over hebben zorgvuldig te behouden voor het nageslacht!

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg. No. 22.

DE ORIBATEI (MOSMIJTEN) VAN DE
SINT PIETERSBERG EN OMGEVING

door
Dr L. van der HAMMEN
(Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden)

In een kort geleden verschenen verhandeling (Van der Hammen, 1952) publiceerde ik alle gegevens met betrekking tot systematiek en verspreiding van de mosmijten (Oribatei) van Nederland. Daar in deze studie het Limburgse materiaal een belangrijke plaats inneemt en dit materiaal bovendien werd verzameld in het kader van het faunistisch onderzoek van de Sint Pietersberg en omgeving, leek het mij gewenst de gegevens die op deze provincie betrekking hebben bovendien afzonderlijk te publiceren als Mededeling van de Commissie.

In de oorspronkelijke publicatie is het zwaartepunt gelegen in de beschrijving der soorten en het oplossen van moeilijkheden op het gebied van systematiek en nomenclatuur, terwijl van de habitat van iedere soort slechts een korte karakteristiek wordt gegeven. In deze mededeling lijkt het mij overbodig de systematische gegevens nogmaals te herhalen, zodat volstaan wordt met een eenvoudige naamlijst; daarentegen zal meer aandacht worden besteed aan de oecologie, in het bijzonder aan de soorten-samenstelling der verschillende biotopen.

In totaal werden in Zuid Limburg 63 soorten verzameld, hetgeen ongeveer 2/5 deel betekent van het aantal (162) voor geheel Nederland. Over het algemeen is de rijkdom aan individuen in de Zuidlimburgse bossen niet bijzonder groot, wat wel voornamelijk te wijten is aan de veelal geringe dikte van de strooisellaag; dit laatste vindt ten dele zijn oorzaak in de snelle vertering waardoor de Fxlaag (d.i. het compacte materiaal van oudere jaargangen) vaak ontbreekt, voor een ander deel, voor zover het hellingbossen betreft, ook in het wegspoelen van het strooisel door de regen. Als gevolg hiervan vindt men slechts weinig van de soorten die gewoonlijk de diepere lagen bevolken.

Hieronder geef ik een overzicht van de soor-

ten die thans bekend zijn uit het zuiden van Limburg; datgene, wat in mijn recente publicatie vermeld werd als nieuw voor de Nederlandse fauna, is in deze lijst gemerkt met een sterretje (*), datgene wat uitsluitend in Zuid Limburg gevonden werd (bovendien) met een kruisje (†). De vindplaatsen zijn achter de soortnaam aangegeven tussen haakjes, waarbij het bos achter Kasteel Neercanne en de Sint Pietersberg respectievelijk afgekort zijn als N en P; ook de vindplaatsen van materiaal uit de Collectie Oudemans zijn opgenomen.

Hypochthonius rufulus C. L. Koch (N), *Eniochthonius grandjeani* Van der Hammen (P), †* *Eobrachychthonius mooseri* (Van der Hammen) (P), *Brachychthonius italicus* Berlese (Eijdsener bos), *Camisia segnis* (Hermann) (P), *Nothrus palustris* C. L. Koch (N, P), †* *N. biciliatus* C. L. Koch (P), *N. silvestris* Nicolet (N, P), *Platynocheilus peltifer* (C. L. Koch) (N, P), †* *Heminocheilus targionii* (Berlese) (P), *Hermannia gibba* (C. L. Koch) (P), *Micreremus brevipes* (Michael) (N), *Cymbaeremaeus cymba* (Nicolet) (N, P), * *Metabelba cremersi* Van der Hammen (P)¹⁾, *Damaeus auritus* C. L. Koch (P), *D. verticillipes* Nicolet (N), *D. onustus* C. L. Koch (P, Meerssen, Houthem, Valkenburg, Vijlen, Gronsveld), *D. clavipes* (Hermann) (P), * *Suctobelba trigona* (Michael) f. *granulata* Van der Hammen (N, P), * *Suctobelba subcornigera* Forsslund (P), * *Oppia quadricarinata* (Michael) (P), *Oppia nova* (Oudemans) (N, P), *Oppia ornata* (Oudemans) (P), †* *Oppia nitens* C. L. Koch (P), *O. subpectinata* (Oudemans) (P), *O. clavipectinata* (Michael) (P, Sittard), † *Oribella pectinata* (Michael) (P, Houthem, Sittard), *Phauloppia lucorum* (C. L. Koch) (N), †* *Protoribates capucinus* Berlese (P), * *Hermanniella punctulata* Berlese (P), *Scutovertex minutus* (C. L. Koch) (P), *Tectocephus velatus* (Michael) (N, P), *Xenillus clypeator* Robineau-Desvoidy (P), *X. tegeocranus* (Hermann) (N, P), *Carabodes coriaceus* C. L. Koch (P), *Adoristes ovatus* (C. L. Koch) (N, P), *Liacarus subterraneus* (C. L. Koch) (P), *Oribatula tibialis* (Nicolet) (P), *Zygoribatula exilis* (Nicolet) (N, P), *Schelo-*

¹⁾ Opgedragen aan wijlen Rector Jos. Cremers, in leven ere-voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

ribates confundatus Sellnick (P), *S. laevigatus* (C. L. Koch) (P), *Eporibatula plantivaga* (Berlese) (N), †* *Edwardzetes edwardsi* (Nicolet) (P), * *Ceratozetes mediocris* Berlese (P), *Euzetes globulus* (Nicolet) (N, P, Meersen), *Humerobates rostromellatus* Grandjean (N), *Trichoribates trimaculatus* (C. L. Koch) (P), *T. incisellus* (Kramer) (P), *Punctoribates punctum* (C. L. Koch) (P), *Minunthozetes semirufus* (C. L. Koch) (P), *Oribatella quadricornuta* (Michael) (P, Sittard), *Achipteria nitens* (Nicolet) (N, P), *A. coleoprata* (L.) (P., Sittard), *Galumna elimata* (C. L. Koch) (Sittard, Valkenburg, Houthem), * *Allogalumna tenuiclavus* (Berlese) (P), *Pelops occultus* C. L. Koch (P, Sittard), *P. acromios* (Hermann) (P), *P. plicatus* (C. L. Koch) (P), *Peloptulus phaeonotus* (C. L. Koch) (P, Sittard), *Steganacarus magnus* (Nicolet) (P), *Phthiracarus piger* (Scopoli) (N, P), *P. ferrugineus* (C. L. Koch) (P), *Pseudotritia ardua* (C. L. Koch) (P).

Ik noemde hierboven reeds het weinig talrijk zijn van soorten die gewoonlijk de diepere lagen van de bodem bewonen (*Brachychthonius*, *Opia*, *Suctobelba* soorten). Opvallend is voorts het ontbreken van sommige, in andere delen van Nederland algemene, soorten; ik noem *Nanhermannia* en *Malacothrus* soorten, *Carabodes labyrinthicus* (Michael), *C. marginatus* (Michael), *Chamobates cuspidatus* (Michael), *C. incisus* Van der Hammen, *Galumna lanceata* (Oudemans). Andere soorten bleken daarentegen soms opvallend talrijk zoals *Platynothrus peltifer* (C. L. Koch), *Heminothrus targionii* (Berlese), *Minunthozetes semirufus* (C. L. Koch), *Punctoribates punctum* (C. L. Koch), *Archipteria* soorten, *Phthiracarus piger* (Scopoli).

Dank zij het uitvoerige materiaal dat verzameld werd ben ik in staat nader in te gaan op de verspreiding der soorten over verschillende biotopen, waarbij ik mij tot de Sint Pietersberg zal beperken; het is echter noodzakelijk eerst een korte schets te geven van de vegetatie op deze berg.

De Sint Pietersberg is een plateau dat aan de Oostkant steil afloopt naar het dal van de Maas en aan de Westzijde naar dat van de Jeker. Waar de vegetatie ongeschonden bleef is de helling naar de Maas met eiken-haagbeukenbos (Querceto-Carpinetum) begroeid

(Oosthelling, Slavante). Wij kunnen in dit bos een zonering vaststellen die volledig aanwezig is op de Oosthelling. Onderaan vinden wij daar op de kale, steile krijthelling een gezelschap van *Berberis* en *Ligustrum*; een overgang tussen het Querceto-Carpinetum typicum en het Querceto-Carpinetum orchidetosum ligt daar boven, terwijl tenslotte nog hoger het Querceto-Carpinetum typicum (droog eiken-haagbeukenbos) voorkomt.

Op het plateau is het Querceto-Carpinetum typicum, hoewel sterk verarmd, aanwezig bij de grenspalen 54 en 55, in een deel van het bos bij de grenspalen 57 en 58, in enkele bosjes bij de Wijngaard, bij de Franse Batterij, en bij het Fort Sint Pieter. Op de helling bij het Fort is ook nog aanwezig de overgang tussen Querceto-Carpinetum typicum en Querceto-Carpinetum orchidetosum.

Vervolgens komen op de berg een aantal kleine bosjes voor van *Prunus spinosa* en *Crataegus* (o.a. bij de Wijngaard, bij de Franse Batterij, aan de bovenrand van het Encibos, en bij de bovenrand van het bos van Slavante), terwijl het Encibos, aangeplant op het vroegere stort, geen zuiver type bos vertegenwoordigt.

Tenslotte vinden wij, behalve akkers, op de berg nog graslanden, waarvan die op de Westhelling droge kalkweiden zijn (*Mesobrometum erecti*), terwijl die op het plateau gerekend moeten worden tot de bemeste weilanden (*Lolieto-Cynosuretum*, al of niet met invloeden van het *Bromion*).

De terreinen hierbovengenoemd zijn vrijwel alle door mij onderzocht en de verspreiding van de daar aangetroffen Oribatei wordt gedemonstreerd in bijgaande tabel, aan de hand waarvan ik een korte uitleg zal geven van de verkregen resultaten.

Het is opmerkelijk dat slechts één soort (*Tectocephus velatus*) vrijwel overal werd gevonden; terwijl de andere soorten in hun verspreiding beperkt zijn. Zo zien wij dat er in de eerste plaats soorten zijn die tot het bos in ruime zin (Querceto-Carpinetum, struweel van sleedoorn en meidoorn) zijn beperkt, zoals *Xenillus tegeocranus*, *Phthiracarus piger*, *Pseudotritia ardua*, *Nothrus silvestris*, *Damaeus clavipes*, *Adoristes ovatus*, *Euzetes globulus*, *Damaeus ortustus*, *D. auritus*, *Oribatula tibialis*, *Nothrus palustris*.

Daarnaast zijn er echter ook soorten die voor-

al voorkomen in één van de bostypen. *Heminothrus targionii*, *Hermannia gibba*, *Stegancarus magnus*, *Eniochthonius grandjeani*, *Oppia subpectinata*, *Hermannella punctulata*, *Xenillus clypeator*, *Carabodes coriaceus*, *Liacarus subterraneus*, *Edwardzetes edwardsi*, *Phthiracarus ferrugineus* vond ik slechts in het Querceto-Carpinetum; elders in Nederland werden deze soorten, voorzover zij niet beperkt zijn tot Zuid Limburg (*H. targionii*, *E. edwardsi*), ook in vrijwel alle gevallen in goed ontwikkelde eikenhaagbeukenbossen en eiken-berkenbossen gevonden.

Het struweel van sleedoorn en meidoorn neemt een eigen plaats in door het voorkomen van *Platynothrus peltifer*, *Achipteria* soorten, *Metabelba cremersi*, *Eobrachychthonius moose-ri*, *Nothrus biciliatus*, *Scheloribates confundatus*, *Pelops plicatus* (*Platynothrus* en *Achipteria* kwamen, zij het in geringere aantallen, ook voor in de bossen bij de Franse Batterij en bij de grenspalen 57 en 58). Merkwaardig is dat, in vergelijking met de andere bossen op de berg, de struwelen opmerkelijk rijk zijn aan individuen. Vermeldenswaard is verder nog dat de soortensamenstelling een zekere overeenkomst vertoont met die van de berkenbossen van de duinstreek.

Een aantal soorten werden zowel gevonden in bosjes op het plateau en op de Westhelling als in sommige graslanden, maar niet op de helling naar de Maas. Ik noem *Oppia clavipectinata*, *Scheloribates laevigatus*, *Ceratozetes mediocris*, *Trichoribates trimaculatus*. Merkwaardig is het zeer talrijk voorkomen van *Oribella quadricornuta* in het Encibos als enige vindplaats op de Sint Pietersberg.

Wanneer wij de bossen nog eens onderling vergelijken naar hun rijkdom aan Oribatei dan blijkt dat van de eiken-haagbeukenbossen alleen die van de Oosthelling en Slavante optimaal genoemd kunnen worden, terwijl de andere daarvan slechts verarmde uitgaven zijn. De Oosthelling is verder typischer dan Slavante door het voorkomen van enkele zeldzame soorten. Het bos van de Franse Batterij en dat bij de grenspalen 57 en 58 bezitten reeds enkele soorten die typisch zijn voor de Westhelling of voor het struweel van *Prunus* en *Crataegus*. Het Encibos en de sleedoorn-meidoorn-struwelen nemen door hun soortensamenstelling ieder een aparte plaats in.

De graslanden bezitten, behalve de soorten die boven genoemd werden voor Westhelling en plateau, ook nog eigen soorten. Ik noem *Trichoribates incisellus*, *Peloptulus phaenotus* en *Scutovertex minutus*; de laatste werd uitsluitend gevonden in het Mesobrometum (elders in Nederland werd *S. minutus* vooral regelmatig in de droge duinen aangetroffen).

Over de fauna van epiphytische mossen kan weinig gezegd worden daar te weinig gegevens beschikbaar zijn. De fauna van de stamvoet komt meestal grotendeels overeen met die van de bodem, terwijl enkele eigen soorten voorkomen zoals *Zygoribatula exilis* en *Cymbaeremaeus cymba* (die bovendien eenmaal toevallig in het strooisel werd aangetroffen). Van *Protoribates capucinus* werd slechts één exemplaar verzameld (het enige uit Nederland bekende), zodat ik over de verspreiding van deze soort geen oordeel durf te vellen; ook op de andere soorten uit epiphytische mossen kan ik niet nader ingaan. Mossen van hoger gelegen stamdelen werden niet verzameld. Vermeldenswaard is dat in Neercanne als typische epiphyten-bewoners werden aangetroffen: *Eporibatula plantivaga*, *Humerobates rostromellatus*, *Micrere-mus brevipes*, *Phauloppia lucorum*.

Als typische bewoners van de kroon van bomen gelden in de literatuur *Camisia segnis* en *Pelops acromios*, zodat hun aanwezigheid in het strooisel als toevallig gekarakteriseerd moet worden.

De enige mosmijt die in grotten gevonden werd is *Oribella pectinata* die, behalve in het Zonnebergstelsel in oude champignonbedden, ook in stro e.d. in een grot bij Houthem werd aangetroffen. In de literatuur is *O. pectinata* bekend als bewoner van nesten van muizen en mollen.

Het bovenstaande demonstreert duidelijk hoe groot de variatie in soortensamenstelling in een beperkt gebied kan zijn. Enkele details zijn nog in onderzoek of moeten nog nader uitgewerkt worden zoals de zonering in de bossen op de Oosthelling. Voor andere bijzonderheden, zoals de aantallen van de gevonden individuen die wegens plaatsgebrek niet vermeld konden worden, verwijs ik naar mijn reeds eerder geciteerde publicatie.

L i t e r a t u r

Hammen, L. van der, 1952. The Oribatei (Acari) of the Netherlands. Zool. Verh., no. 17.

Summary

An investigation has been made of the Ori-batei occurring on the „Sint Pietersberg”, a plateau between the river Meuse and the small river Jeker. It is shown that only one species is found in nearly all biotopes, whilst the other species are restricted in their distribution. Some species appear to be restricted to woods, others to special types of woods (oak-hornbeam wood, thicket of *Prunus spinosa* and *Crataegus*). Generally the number of individuals occurring in the woods is rather small, probably mainly caused by the quick decomposition of the litter. A difference was stated between the eastern slope and the western. The grass lands are rather poor as to the number of species; there appears to be a difference between the dunged meadows and the dry grass lands. Little attention has been paid to the fauna of epiphytic mosses and of trees, although the occurrence of some species characteristic for these merotopes (microhabitats) was stated.

BOEKBESPREKINGEN.

Ned. Natuurhist. Ver. Wetensch. Meded. Werkgroepen
No. 3, 1951.

Bijen, wespen en mieren (hymenoptera aculeata). Naamlijst der Nederlandse soorten door P. Benno.

Deze naamlijst werd uitgegeven als wetenschappelijke meded. no. 3 door de Nederl. Natuurhist. Vereniging (adres A. C. Hazevoet, Vogelenzangstraat 191, Amsterdam W. giro 13028) en werd door Pater Benno samengesteld uit de gegevens van de entomol. literatuur en publicaties, aangevuld met gegevens van eigen collecties en mededelingen van anderen.

De naamlijst kan derhalve wel aanspraak maken op volledigheid voor zover deze tot op heden te bereiken is. De Micro-aculeata, zeer kleine diertjes, zijn niet in de lijst opgenomen, omdat er nog maar zeer weinig van bekend is voor ons land.

De naamlijst bevat alleen de naam van de soort, niet van de vindplaats, of waar ze verder voorkomen. Dit moet in de literatuur derhalve opgezocht worden.

De volgende stap zal moeten zijn, tabellen

te geven voor het herkennen der genera, liefst met eenvoudige maar duidelijke illustraties en tevens een literatuur overzicht van die genera waarvan reeds tabellen der Nederlandse soorten zijn gepubliceerd.

Alles bij elkaar een nuttige aanwinst. De prijs van f 1.50 zal wel geen bezwaar kunnen vormen.

C. W.

Dr. W. P. Postma: Kleine Flora, met tekeningen van A. A. Tadema. Uitg. Tjeenk Willink, Haarlem 1951. Geb. f 5.90.

Dit is een boekje, waar zeer verschillend over geoordeeld wordt. In wetenschappelijke kringen verwerpt men het: men is daar van mening, dat het determineren van planten een hulpmiddel moet zijn voor het verwerven van de kennis van de plantkunde. Terecht eist men bij dat determineren wetenschappelijk verantwoorde termen en -methodes. En die zoekt men in deze flora tevergeefs.

Maar zij, die er op uit zijn, om zonder die plantkundige kennis, snel en gemakkelijk de naam van een plant te vinden, die kunnen met dit boekje volstaan, en zijn er enthousiast over!

Men leert er natuurlijk toch enige plantkunde mee! En zal dan op de duur behoefte gaan voelen aan degelijker methoden van onderzoek en vollediger flora's. Het zal dan dit boekje zeker als een verdienste worden aangerekend, dat het de weg heeft gebaand voor deze serieuzere wetenschapsbeoefening.

Het werkje is keurig geïllustreerd, en uitgevoerd in een zeer handig formaat.

Stichting
HET
LIMBURGSCHE
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant, voor een **minimumbijdrage f 3.50 per jaar** aan het Secretariaat:

OUDE TWEEBERGERPOORT 1A - TELEF. 5373
MAASTRICHT

HOTEL

Ons
Krijtland

EPEN

Wed. J. Bessems-Mordant

TELEFOON K 4455 No. 213

gelegen nabij Onderste en Bovenste Bos, op het vuursteeneluvium van Eperheide, biedt de toerist te midden van een weelderige natuur een goed verzorgde dis en een prettige bediening.

Ministeriëel erkend

Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf
en
Vellenbereiderij

JAC. BOUTEN

(v.h. Leo Bouten)

VENLO

Telefoon 2303

sinds 1920

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK
KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ V/H CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD. RIJK AAN
MONUMENTEN, UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:

INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg

MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F. A. RUTTEN